

بررسی راهکارهای جذب دانش آموزان به اقامه نماز

نازیلا شمس پور¹، مهدیه شمس پور²

1. کارشناس ارشد علوم تربیتی دانشگاه پیام نور خوی

nazilashampour@gmail.com

09147113025

2. کارشناس ارشد تربیت بدنی دانشگاه ارومیه

M.shampour99@yahoo.com

09146804134

چکیده

هدف از نوشتار حاضر بررسی راهکارهای جذب دانش آموزان به نماز می باشد که با استفاده از روش مروری گردآوری شده است. نتایج یافته ها حاکی از آن است که مهمترین عامل جذب دانش آموزان به نماز انگیزش درونی است بدین معنا که دانش آموز این عمل خداپسندانه را فقط بخاطر ارزش وجودی آن عمل انجام بدهد اما نمی توان انکار کرد که عوامل متعددی به منظور جذب دانش آموزان به نماز وجود دارد مانند عوامل خانوادگی یا مدرسه. کلمات کلیدی: راهکار، جذب، دانش آموزان، اقامه نماز

مقدمه

نماز، تقدیم حمد و سپاس به درگاه خالق منان و کامل ترین نیاز انسان؛ یعنی کمال جویی است. نماز فرصتی برای طراوت بخشیدن روح و پلی برای نیل به اوج کمال مطلق و زینت بخش شخصیت و منش مومنان است. نماز یکی از اساسی ترین ارکان حیات، تمدن، فرهنگ، زندگی و تحرک جوامع انسانی است (نصر و همکاران، 1387)

نماز در زندگی فردی و اجتماعی انسان آثار و کارکردهای معنوی و تربیتی فراوان دارد در میان عبادات از جایگاه خاص و ویژه ای برخوردار است، به طوری که همه انبیای الهی مامور به توصیه و سفارش به نماز در بین قوم خود بوده اند. نماز زمینه همه خوبی ها و پاکی ها و دوری از همه گناهان و ناپاکی هاست و کاملترین شکل عشق ورزی بین مخلوق با خالق و عاشق با معشوق است. از نماز در فرهنگ اسلامی به عنوان پایه و عمود دین و راس همه عبادت ها یاد شده است، به گونه ای که اگر انسان آن را انجام دهد، مسیر همه نیکی ها و زیبایی را پیموده و از همه منکرات و زشتی ها مصون خواهد ماند. ربیت دینی دانش آموزان در مدارس، یکی از مهمترین و حساس ترین اهداف نظام آموزشی کشور اسلامی ایران است که در قالب کتاب های درسی، فعالیت های فوق برنامه، مراسم های مذهبی داخل و خارج از مدرسه و فعالیت های اردویی انجام می گیرد. مشارکت در تکالیف مذهبی و در راس آن نماز، یکی از اصلی ترین دغدغه های مدارس به شمار می رود. اگرچه نماز دارای اهمیت فراوانی است و با وجود همه تلاش های انجام شده و دغدغه های متولیان این حوزه، مشاهده وضعیت موجود اقامه نماز در بسیاری از مدارس حاکی از بی رغبتی دانش آموزان نسبت

به این امر می باشد که مسئله مهم ترغیب و انگیزش درونی دانش آموزان نسبت به نماز را در ذهن متبادر می سازد. مدرسه به عنوان مرکز فراگیری می تواند به کنترل و درمان نابسامانی های دانش آموزان بپردازد (سلیمانی و جمالیانزاده، 1400) اکنون پرسش های زیر مطرح است:

- 1- چگونه در دانش آموزان انگیزش درونی برای اقامه نماز ایجاد کنیم؟
- 2- مدارس چه وظیفه ای در قبال وضعیت نامطلوب عملکردی دانش آموزان دارند؟
- 3- راهکارهای جذب دانش آموزان به اقامه نماز کدام است؟

پیشینه تحقیق

کمالی نهاد (1371) در پژوهشی با عنوان « بررسی علل و عوامل موثر بر گرایش دانش آموزان دبیرستانی به نماز » دریافت که 70 درصد دانش آموزان نماز می خوانند و 28 درصد از آنان بسیار کم یا اصلاً نماز نمی خوانند. دلایلی که دانش آموزان گروه دوم مطرح می کنند عبارتند از : نامناسب بودن امکانات فیزیکی مانند سرویس بهداشتی ، مناسب نبودن وقت برگزاری نماز ، طولانی و خسته کننده بودن مراسم نماز، نامناسب بودن شرایط جوی نمازخانه.

حسن بیگلو (1372) نیز پژوهشی با عنوان « بررسی علل و عوامل درون مدرسه ای موثر بر جذب دانش آموزان به نماز » انجام داده است. در ای پژوهش، اعتقاد و ایمان قلبی شخص در درجه اول و حضور کارکنان مدرسه در صفوف نماز جماعت در مرحله دوم اهمیت قرار گرفته است.

حسینی (1374) میان آموزش در مدرسه و نماز خواندن دانش آموزان رابطه ای معنادار یافته است. وی همچنین نحوه عملکرد معلمان و شرکت آنان در نماز جماعت مدرسه ، و ارتباط صمیمانه با دانش آموزان را در برپایی هرچه باشکوه تر نماز جماعت و علاقه مندی دانش آموزان به این امر موثر دانسته است.

بهرامی (1379) با انجام دادن پژوهش « بررسی راهکارهای ایجاد گرایش به نماز در بین دانش آموزان مدارس راهنمایی استان لرستان » به این نتایج دست یافته است که میان گرایش به نماز در میان دانش آموزان دختر و پسر تفاوت معنادار وجود دارد. این بدان معناست که گرایش دانش آموزان دختر به نماز نسبت به پسران قوی تر است. همچنین وجود نمازخانه و امکانات، تشویق دانش آموزان و همیت پدر و مادر به نماز را در گرایش دانش آموزان به نماز بسیار موثر دانسته است.

محققان دیگری چون آزادبان (1373)، بشلیده (1379)، بنائیان سفید (1372)، سبیلان اردستانی (1379)، صفایی فیروزآبادی (1371) نیز نتایجی مشابه اعلام نموده اند .

رعیتی و سایر همکاران در مقاله ای تحت عنوان بررسی عوامل موثر در جذب به نماز و مسجد در مدرسه از دیدگاه دانش آموزان (1396)، به ای نتیجه رسیدند که بیان احادیث و قصص قرآنی و حضور اما جماعت در نمازخانه مدرسه، رفتار و پوشش معلمان، حضور معلم در صف نماز، تشویق کلامی یا مادی معلم و نمازخانه جذاب در جذب دانش آموزان به نماز و حضور در مسجد تاثیرگذار است.

نتایج پژوهش جعفری و اورنگی (1388) در زمینه « بررسی عوامل موثر در گرایش دانش آموزان دبیرستان ها شهر تهران نسبت به مسائل مذهبی » بیانگر آن است که رفتارهای فرهنگی اجتماعی حاکم بر خانواده (عواملی مانند تشویق فرزندان به اعمال مذهبی،

مشارکت عملی والدین در مراسم های مختلف مذهبی و ...، رفتارهای فرهنگی و اجتماعی حاکم بر مدرسه و رفتارهای فرهنگی- اجتماعی و اقتصادی حاکم بر جامعه در جلب و جذب دانش آموزان نسبت به انجام اعمال دینی در مرحله عملی تاثیر دارند.

پاکدل (1387) در پژوهشی دریافت که تاثیر کتب دینی، نمازخوان بودن پدر و مادر، شرکت مدیران، معلمان و مربیان پرورشی در نماز جماعت مدرسه، تشویق دانش آموزان، امکانات مدرسه و شرکت دادن دانش آموزان در اردوهای سیاحتی - زیارتی در جذب دانش آموزان به نماز به میزان خیلی زیادی موثر بوده است.

ستایش فردر مقاله ای تحت عنوان توسعه فرهنگ اقامه نماز جماعت در مدارس (1395)، به این نتیجه رسید که در بخش دانش آموزی و فرزندان؛ بهترین شیوه های تشویق به نماز، به ترتیب اولویت عبارتند از: روش القایی غیرمستقیم به نماز؛ ارائه الگوی عملی برای نماز؛ معرفی و تشویق دانش آموزان برای برپایی نماز؛ روش الگویی والدین؛ اقامه نماز در منزل.

خلجی و سایر همکاران در مقاله ای تحت عنوان «عوامل موثر در گرایش دانش آموزان به نماز جماعت» در مدارس (1395)، به این نتیجه رسیدند که با تقویت عوامل فردی، خانواده و همسالان و عوامل درون مدرسه ای، میزان مشارکت دانش آموزان در نماز جماعت مدارس بالا می رود و نماز جماعت در مدارس، با نشاط آفرینی فرهنگی و اعتقادی بالایی برگزار می گردد.

یافته های حاصل نشان داد که آموزش مبتنی بر چندرسانه ای نماز در کسب مهارت های شناختی نماز در دانش آموزان مؤثر است این یافته ها با تحقیقات زارع بیدکی (۱۳۹۴) و نظری (۱۳۸۸) همسو و هماهنگ است. در تبیین این یافته میتوان گفت مهارت های شناختی بر یادآوری یا بازسازی آنچه آموختنش ضروری است، تأکید دارد، در این زمینه اهداف یادگیری از ساده ترین سطح شناخت به پیچیده ترین و از امور ذاتی محسوس به امور معنوی و غیر محسوس تنظیم شده است شعبانی، (۱۳۸۹). یادگیری از طریق چندرسانه ایهای آموزشی به بازده های متفاوتی چون یادگیری، شناخت و کاربرد مفاهیم می انجامد. هدف طراحان، چندرسانه ای کاهش فعالیت های غیرضروری در فرایند یادگیری و افزایش میزان صرف کوشش های ذهنی برای پردازش مواد یادگیری است (پلاس و همکاران، ۲۰۱۴) پوردهاقانی و نصر اصفهانی (۱۳۹۰) نیز گفته اند چندرسانه ایهای آموزشی میتوانند برنامه های سازمان یافته از تجارب یادگیری را برای افراد یا گروه ها فراهم بیاورند که در آنها تأکید ویژه ای بر یادگیری از طریق حواس مختلف خواهد شد. آموزش های چندرسانه ای که تلفیقی از متن و صدا و تصویر را به کار میگیرد موقعیتهایی را در مراکز تعلیم و تربیت فراهم میسازد که دانش آموزان به دانشها نگرشها و حالات مطلوب دست یابند. پژوهشها نشان داده اند که آموزش مبتنی بر چندرسانه ای ها به درک مطلب و یادداری دانش آموزان کمک میکند کپل، ۲۰۰۹؛ ویپ و آنتا (۲۰۰۸) پلاس و همکاران (۲۰۱۴) در این زمینه معتقدند چندرسانه ایها میتوانند محرک های تقویت کننده ای به روند آموزش و یادگیری تزریق کنند و به تثبیت آموخته ها و پایداری مواد درسی کمک کنند و به بهبود کیفیت آموزش و شناخت بیشتر در یادگیرندگان منجر شوند چندرسانه ایهای آموزشی فعالیت های غیر ضروری در فرایند یادگیری را کاهش داده و میزان صرف کوشش های ذهنی برای پردازش مواد یادگیری را افزایش میدهد. با توجه به این موارد میتوان گفت با آموزش چندرسانه ای نماز، یادگیرنده یک تصویر منسجم ذهنی از این منابع چندگانه اطلاعات (یعنی صدا، تصویر، انیمیشن و فیلم) کسب میکند و به مطالب ارائه شده معنا میدهد و این، موجبات تثبیت یادگیری نماز را در آنان فراهم میسازد. با اضافه شدن آهنگها و صوت های جذاب و همچنین ارائه انیمیشن های گوناگون مربوط به اعمال، نماز دیگر مراکز ذهنی دانش آموز درگیر جریان یادگیری میشود و توان یادگیری شناختی مربوط به نماز در آنها را افزایش می دهد.

نتایج حاصل نشان داد اجرای چندرسانه ای نماز برای دانش آموزان در کسب مهارت های عاطفی نماز مؤثر است این یافته ها با تحقیقات هوشمند (۱۳۸۷)، زارع بیدکی (۱۳۹۴)، نظری (۱۳۸۸) همسو و هماهنگ است. در تبیین این یافته میتوان گفت

یادگیریهای عاطفی بر نگرشها عواطف علایق و ارزشها مبتنی است و شامل دریافت و پاسخ دادن توجه کردن ارزش گذاری سازماندهی ارزشها و درونی ساختن ارزشهاست (شعبانی ۱۳۸۹) پلاس و همکاران (۲۰۱۴).

افزایش انگیزش درونی

یک هدف مهم برای معلمان و علاقه مندان به نماز، انگیزش افزایش انگیزش است. پرسش مهمی که در این راستا مطرح میشود این است که اگر کسی به فعالیتی بپردازد که از لحاظ درونی جالب است و سپس پاداشی بیرونی برای انجام آن دریافت کند انگیزش درونی او برای فعالیت چگونه خواهد شد؟ ممکن است این ایده به ذهن متبادر شود که در این وضعیت، انگیزش درونی و بیرونی با یکدیگر جمع شده، در نتیجه انگیزش فرد بیشتر میشود ولی باید به این نکته مهم توجه داشت که تحمیل پاداش بیرونی برای فعالیتی که از لحاظ درونی جالب است، معمولاً، بر انگیزش درونی آینده فرد تأثیر منفی دارد و آن را تضعیف میکند (کوندری، ۱۹۷۷؛ دسی، کوستنر و ریان، ۱۹۹۹؛ کوهن ۱۹۹۳؛ لپر گرین و نیز بت ۱۹۷۳ به نقل از: ریو، ۱۳۸۱). علت اصلی این مسئله آن است که با این کار، به تدریج افراد ادراک خودمختاری شان را از دست میدهند و منبع علیت فرد به تدریج کمتر درونی و بیشتر بیرونی میشود. نکته مهمی که باید به آن توجه شود، این است که تأثیرگذاری منفی پاداشهای بیرونی تنها در مورد پاداش های مورد انتظار و مادی هر آنچه بتوان آن را دید لمس کرد و احساس کرد صدق می کند. در حالی که پاداشهای کلامی، نمادی یا انتزاعی تأثیر منفی بر انگیزش درونی ندارند و موجب کاهش آن نمیشوند (ریو، ۱۳۸۱). برخی صاحب نظران معتقدند که استفاده از پاداش برای افزایش انگیزش در کلاس، مستلزم این است که پاداشها به پیشرفت دانش آموز بهبود مهارت، یادگیری و شایستگی مرتبط باشد. هنگامی که پاداشها مشروط به این پیامدها، باشد به دانش آموزان این نکته را میرساند که آنها در حال یادگیری هستند و این امر خودکارآمدی ایشان را شکل می دهد و انگیزش را حفظ می کند. بر این اساس پاداشهایی که تنها مرتبط با گذاشتن وقت روی یک تکلیف، بدون توجه به سطح عملکرد فرد باشند، این اثر را ندارند.

آثار نماز

*نیکی به دیگران

*آراستگی به فضائل اخلاقی

*دوری از رذائل اخلاقی

*خیرخواهی نسبت به مومنان

*ترک آزار رساندن به همسر

*ترک غیبت (مبشری، 1398)

عوامل جذب دانش آموزان به نماز خوانی

*برنامه ریزی منظم عوامل اجرایی مدرسه در هماهنگی با امام جماعت

*تشویق به شرکت کردن دسته جمعی دانش آموزان در نمازهای جماعت مدرسه

*مسابقات کتابخوانی، نقاشی، شعر، انشا نویسی پیرامون نماز و مسائل، احکام، آداب، اسرار و اهمیت و فضیلت آن

*شرکت اولیا مدرسه در نمازهای جماعت مدرسه (بابادی و جمالیانزاده، 1400)

عوامل دفع دانش آموزان به نماز خوانی

* محیط خانواده و بی توجهی والدین

* عدم آگاهی و بینش کافی از فریضه نماز

* سستی و تنبلی

* همنشینی با دوستان ناباب

* فساد اخلاقی

* مزاحم دانستن نماز برای ارهای شخصی

* تکبر و غرور

* ضعف اعتقادی

* رفتار نامناسب مبلغان دین (همان، 1400)

شیوه های تشویق دانش آموزان به نماز

الف: آموزش تدریجی مسائل دینی و نماز: باید مطالب ارائه شده متناسب با سطح درک و قوای ذهنی و روانی متعلمان باشد.

ب: اعتدال در آموزش مسائل دینی و نماز: خداوند در قرآن کریم در سوره بقره آیه 143 می فرماید: ما شما را امتی مینه و معتدل قرار دادیم.

ج: تکرار و مداومت در آموزش مسائل دینی و نماز: کار نیکو از پر کردن است. (همان، 1400)

برپایی نماز در مدارس وظیفه خطیر و بسیار حساسی است؛ زیرا که مدارس جدای از ویژگی های منحصر به فرد خود، محل تشویش، اضطراب از امتحان، رقابت های نگران کننده توأم با شکست و پدیده های ناخوشایند دیگری است که هر کدام از آن ها به تنهایی قادر به تبدیل محرک های خنثی به محرک های شرطی نیرو مند فراخوان اضطراب و حالات ناخوشایند روانی هستند. بنابراین، ایجاد اصلاحات بنیادی به منظور تغییر در نگرش دانش آموزان نسبت به محیط مدارس و مناسک مذهبی جاری در آن و همچنین صلاح الگوهای تعاملی-رفتاری آسیب زا میان دانش آموزان و کل کادر مدرسه می تواند زمینه ساز تحولات اساسی در شخصیت دانش آوزان شود و نه تنها نگرش آن ها را نسبت به صورت ظاهری عبادات در مدارس بهبود بخشد بلکه در جهت گیری اصولی و نه ریاکارانه به سوی ارزشهای انسانی، آن ها را هدایت نماید. (بشلیده و همکاران، 1382)

نماز خواندن پدر	نماز خواندن مادر	شرکت والدین در مراسم مذهبی	تشویق والدین
-----------------	------------------	----------------------------	--------------

عوامل خانوادگی پیش بینی کننده ترغیب دانش آموزان به نماز

وضعیت نمازخانه	امام جماعت	مطالب درسی	داشتن زنگ نماز
----------------	------------	------------	----------------

عوامل درون مدرسه ای پیش بینی کننده ترغیب دانش آموزان به نماز(مرادی وموسی پور، 1391)

عامل فردی-روانشناختی	عامل عبادی-تکلیفی	عامل فرهنگی-اجتماعی	عامل رستگاری-فلاح
دوری از گناهان	درد و دل با خدا	عمل به توصیه های پدر و مادر	به یاد خدا افتادن
آرامش روحی و روانی	تواضع در برابر خدا	مصونیت از تمسخر دوستان	نزدیکی به خداوند
پیروزی بر ناکامی ها	اطاعت از خداوند	برقراری رابطه خوب با پدر و مادر	تشکر از نعمت های خدا
غلبه بر مشکلات زندگی	شایستگی خداوند	رسیدن به سن بلوغ	هدایت به راه راست
ایجاد اعتماد به نفس	دوری از شیطان	تقلید از دوستان	ورود به بهشت
مبارزه با افسردگی	انجام وظیفه شرعی	تقلید از معلمان	ترس از جهنم
تقویت اراده	علاقه به خداوند	جلب احترام دیگران	ترس از مرگ
لذت بخش بودن نماز	رضایت خداوند	ناراحت نکردن پدر و مادر	مسلمان بودن

عوامل چهارگانه دلایل گرایش دانش آموزان به نماز(سواری و همکاران، 1381)

تحلیل پرسشنامه ۷۰ ماده ای برای آزمودنیهای پسر سه عامل نسبتاً منسجم را در ۳۸ ماده بدست میدهد. بررسی عامل اول نشان از آن دارد که گرایشهای تشویقی، محتوای عمده ماده های این عامل را تشکیل میدهند عامل دوم بیشتر به فعالیتهای تبلیغی آموزشی به عنوان علل جذب به نماز اشاره دارد و در نهایت ماده هایی که حاکی از حسن روابط رفتارگرای شناختی عامل تشویقی مشاهده ای در شکل گیری رفتار از اهمیت ویژه ای برخوردار است بطوری که این روانشناسان الگوی شرطی شدن عامل و یادگیری مشاهده ای را بر دیگر روشهای تغییر رفتار ترجیح میدهند (سیف، سوسن و همکاران؛ ۱۳۷۳)

پیشنهادهای کاربردی

- توصیه میشود تا برای جذب جوانان دختر و پسر به نماز به ترتیب از الگوهای مشارکتی و تشویقی استفاده شود.
- کاهش جو رقابت تحصیلی و بطور کلی هر گونه اقدامی که تنشهای تحصیلی را کاهش دهد در جذب به نماز مفید است.
- پرهیز از تبعیض در نمره دادن توسط معلمان و احترام گذاردن به نقطه نظرات دانش آموزان در جذب به نماز از اهمیت ویژه برخوردار است.
- ایجاد فضای آزادمنشانه در مدرسه و دخالت دانش آموزان در تصمیم گیریها
- بررسی رابطه میان نگرشهای سهل گیرانه یا سخت گیرانه معلمان نسبت به مسایل آموزشی با رغبت دانش آموزان نسبت به انجام مناسک مذهبی در مدرسه
- بررسی راهکارهایی که معلمان زن و مرد جهت جذب دانش آموزان به نماز بکار می گیرند.
- بررسی نگرش ادراک شده دانش آموزان از گرایش معلمان و مدیران به آیین مذهبی و رابطه آن با نگرش خود دانش آموزان نسبت به آیین مذهبی.

پیشنهادها برای مسئولان وزارت آموزش و پرورش

۱. معاونت پژوهش و برنامه ریزی نیروی انسانی دوره های آموزشی حضوری و غیر حضوری را جهت آشنایی بیشتر کلیه همکاران با مباحث نماز از جمله شیوه های جذب دانش آموزان به نماز پیش بینی نماید.
۲. معاونت پشتیبانی وزارت آموزش و پرورش اعتبارات ویژه ای را به توسعه و ترویج فرهنگ نماز تخصیص دهد.
۳. سازمان نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس به ایجاد نمازخانه در مدارس همت گمارد و این موضوع را در مدارس جدید الاحداث در نظر بگیرد.
۴. در بودجه تعمیرات ادارات کل، نوسازی اعتبار ویژه ای به بهسازی و تزئین نمازخانه های مدارس اختصاص یابد.
۵. ستاد اقامه نماز وزارت آموزش و پرورش با برگزاری مسابقات مختلف نماز از جمله احکام، کارکنان را نسبت به آثار، اسرار، فلسفه و شیوه های جذب دانش آموزان آشنا نماید.
۶. در صدور مجوز برای مدارس غیرانتفاعی شرط داشتن نمازخانه در مدرسه در نظر گرفته شود.
۷. معاونت تربیت بدنی و بهداشت اعتبار ویژه ای را برای سرویسهای بهداشتی و وضوخانه مدارس اختصاص دهد.
- ۸- نشریه ای با موضوع نماز برای دانش آموزان منتشر شود.
۹. تازه ترین کتابهای مربوط به نماز تهیه و به سازمانهای آموزش و پرورش و مناطق ارسال گردد.

بحث و نتیجه گیری

نماز اصلی ترین فریضه مذهبی است که در فرایند اجتماعی شدن بر افکار، نگرش و رفتارهای مذهبی کودکان و نوجوانان تأثیر میگذارد. بنابراین باید از مؤثرترین شیوه ها و بهترین روشها در جهت تقویت و پرورش احساسات مذهبی کودکان و نوجوانان استفاده کرد تا دین را با لذت و نشاط بپذیرند. در گرایش نوجوانان و جوانان به نماز سه عنصر اصلی خانه، مدرسه و رسانه های گروهی نقش اساسی و محوری دارند. در این تحقیق دو عامل اول (نقش خانواده و مدرسه) مورد بررسی قرار می گیرد، و متغیرهایی مانند تشویق و نماز خواندن والدین، تحصیلات آنان، تشویق دانش آموزان در مدرسه برای نماز، زیباسازی نمازخانه و تنوع در برنامه نماز و بیان قصه های قرآنی و شرکت معلمان و کارکنان مدرسه و نقش روحانی در جذب بیشتر دانش آموزان به نماز مورد بررسی قرار گرفت و به این نتیجه می رسیم که بین این عوامل و شرکت دانش آموزان رابطه معنادار (مثبتی) وجود دارد. هیچ تربیت و آموزشی بدون زمینه سازی، موفق نیست. اگر مجموعه عناصر و عوامل تأثیر گذار در ارسال یک پیام ارزشی، از وحدت و هماهنگی لازم در عمل برخوردار نباشند، نمی توانند مؤثر واقع شوند و چه بسا آثار یکدیگر را خنثی کنند. آموزش نماز و پرورش روحیه مذهبی مناسب برای اقامه آن، ابتدا از خانه شروع می شود و خانواده نقش مهمی در انتقال فرهنگ نماز از خود بروز می دهد. آنچه در مورد فرزند در گرایش به نماز مهم است، وجود انگیزه است، و آنچه در تربیت و آموزش نماز اهمیت دارد، رسوخ روح معنوی نماز به اعماق دل اوست، نه تحمیل فرم و قالب به او. زمانی آموزش نماز به توفیق می انجامد و قرین موفقیت می گردد که با احساس خوشایندی همراه باشد.

یکی از این روشها آموزش فرائض مذهبی با کمک چندرسانه ای هاست تحقیقات علمی داخلی و خارجی در چند سال اخیر توجه فراوانی به استفاده از تکنولوژی در بهبود آموزش و یادگیری به مثابه یک ابزار کمک آموزشی کرده اند و نتایج بسیاری از این پژوهشها مؤید تأثیر مثبت و فزاینده ابزارهای چندرسانه ای در بهبود یادگیری دانش آموزان بوده است.

منابع

1. الطافی، ابراهیم، 1399، نماز در شاهنامه، آرشیو sid
2. بشلیده، کیومرث، مکتبی، غلامحسین، تقی پور، منوچه، شکر کن، حسین، 1382، بررسی عوامل موثر درون مدرسه ای جذب دانش آموزان مقطع متوسطه استان خوزستان به نماز، مجله علوم تربیتی و روانشناسی
3. حیدری، غلامحسین، 1392، نماز و سلامت اقتصادی، فصلنامه علمی- پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی
4. زاهد بابلان، عادل، رجبی، سوران، 1391، ساخت و بررسی ویژگی های روان سنجی پرسشنامه جذب به نماز در دانش آموزان، اسلام و پژوهش های تربیتی
5. سواری، کریم، صفائی مقدم، مسعود، نمیسی، عبدالکاظم، 1380، بررسی دیدگاه های فلسفی- عقیدتی دانش آموزان پسر پایه سوم مقطع متوسطه شهر اهواز در مورد نماز، مجله علوم تربیتی و روانشناسی
6. علم الهدی، جمیله، خاکسار، زینب، 1394، بررسی تاثیر آموزش فعال بر خودانگیزگی دانش آموزان به نماز، دوفصلنامه علمی- پژوهشی تربیت اسلامی
7. علوی، سید حمیدرضا، 1380، عوامل مرتبط با اقامه نماز در دانش آموزان دبیرستان ها و دانشجویان دانشگاه های شهر کرمان، آرشیو sid
8. مبشری، محمدتقی، 1398، نقش معلم در اعتلای فرهنگ انسانی، اسلامی به وسیله تبیین مفاهیم نماز، آرشیو sid
9. موسوی، فرانک، وشنی، امیر، 1398، بررسی تاثیر آموزش چندرسانه ای نماز بر کسب مهارت های شناختی، عاطفی و روانی حرکتی دانش آموزان دختر دوره ابتدایی، دوفصلنامه علمی-پژوهشی
10. موحد، احمد، محمدی، سید حسن، عباسی، زهره، 1398، رابطه ابعاد نگرش به نماز با رضایت و معنا در زندگی دانش آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهر قاین، آرشیو sid
11. نصر، احمدرضا، معین پور، حمیده، عریضی، حمیدرضا، باقری، زهره، 1387، بررسی فراتحلیلی عوامل موثر بر جذب و شرکت دانش آموزان در نماز جماعت مدارس، آرشیو sid